

הקדמת המערכת

בדצמבר 2001 פורסמה באתר אינדימדיה ישראל, שבראיון אטינסקי היה אחד ממנהליו, קישורית (לינק) לקריקטורה ברזילאית שבה מתוארים ראש הממשלה אריאל שרון ואדולף היטלר מתנשקים. הקישורית הוסרה כעבור שעות אחדות. עוד באותו חודש נחקר אטינסקי במשטרה בקשר לקריקטורה. שנתיים אחר כך נסגר האתר. בחודש פברואר 2005 הודיעה הפרקליטות על סגירת תיק החקירה.

בראיון אטינסקי הינו ממקימי אינדימדיה ישראל ומעורכי המגזין *News from Within*.

* * *

א. אינדימדיה

אינדימדיה, מרכז התקשורת העצמאי (The Independent Media Center) הוקם על-ידי ארגונים ופעילים עצמאיים ואלטרנטיביים שונים, בשנת 1999, למטרת סיקור תקשורתי עממי של המחאות סביב ועידת ארגון הסחר העולמי (ה-WTO) בסיאטל, וושינגטון. מאמצע שנות התשעים החלה נשמעת בעולם עמדה בולטת בקרב ארגונים לא-ממשלתיים וקבוצות שמאל, שלפיה התקשורת המוסדית אינה יכולה ואינה מתכוונת לסקר באופן מקיף את חסרונותיו של הקפיטליזם הגלובלי, כמו-גם את סיפורם של הארגונים השונים הנאבקים בו. פעילים רבים גרסו כי אם הם מעוניינים שסיפורם יישמע, ברצינות ובכבוד, יהיה עליהם לעשות זאת בעצמם.

משהתקרב מועד הפתיחה של ועידת ארגון הסחר העולמי, החלה קבוצת פעילים בסיאטל להיערך לכך. במהלך המחאות שימש המרכז למעשה מוקד מידע לעיתונאים, וסיפק דיווחים עדכניים, צילומים, סרטים וקטעי שמע באמצעות אתר אינטרנט. תוך שימוש במידע הרב שנאסף, הפיק מרכז התקשורת העצמאי של סיאטל סדרה של סרטי תעודה, ששודרו באמצעות תקשורת לוויינית ברחבי ארצות-הברית. נוסף על כך הוציא המרכז לאור עיתון משלו ופרסם קטעי שמע ששודרו בתחנות-רדיו אינטרנטיות ואחרות. האתר, שהשתמש בשיטה של פרסום חופשי ופתוח לכל, רשם מיליוני כניסות במהלך ההפגנות, ואמצעי תקשורת מרכזיים כללו פרסומים מפרי-עטו.

עם תום המחאות בסיאטל נותר האתר פעיל, והתוכנה והטכנולוגיה נוצלו להקמת מרכזי תקשורת עצמאיים מקומיים. באמצעות רשת אוטונומית ומבוזרת הקימו מאות פעילי תקשורת, בתוך כשנה, מרכזי תקשורת עצמאיים בבריטניה, קנדה, מקסיקו, צ'כיה,

בלגיה, צרפת ואיטליה.¹ כאשר הוקם אינדימדיה ישראל, בספטמבר 2000, כבר פעלו ברחבי העולם כחמישה-עשר מרכזים נוספים, וכיום פעילים יותר ממאה שלושים וחמישה מרכזי תקשורת עצמאיים, הפרושים בכל היבשות. כל מרכז תקשורת עצמאי בעולם מבוסס על הרצון לסייע ביצירת סביבת ביטוי פתוחה לכל ומיטבית, באמצעות שיטה המכונה "אזורי פרסום חופשיים" או "במות פרסום חופשיות" – שיטה המאפשרת לכל אחד, מכל מקום בעולם, לפרסם חדשות באופן ישיר ומיידי דרך האתרים של מרכזי התקשורת העצמאיים.

ב. אינדימדיה ישראל

אינדימדיה ישראל נולד, על-דרך המקרה, ימים ספורים בלבד לפני תחילת אינתיפאדת אל-אקצה, בקיץ של שנת 2000. גיא ווסט ואני עבדנו באותה תקופה בתקשורת האלטרנטיבית, באתר האינטרנט של מגזין כאן. במשך הזמן ראינו כיצד כמה וכמה מרכזי תקשורת עצמאיים מתפתחים ברחבי ארצות-הברית ואירופה. שנינו הכרנו בחשיבות הקמתו של מרכז תקשורת עצמאי מקומי, אשר יוכל לסייע ביצירת דיון פתוח ודמוקרטי במגוון של נושאים סוציו-פוליטיים, סביבתיים וכלכליים הנוגעים בישראל ובפלסטין, ובהפצה בין-לאומית של סיפורי חדשות אזוריים שלא זכו בסיקור בכלי-התקשורת המרכזיים. במהלך החודשים שקדמו לספטמבר 2000 ולמחאות המתוכננות סביב כינוס הבנק העולמי וקרן המטבע הבין-לאומית, התחלנו בהקמת אתר אינטרנט ישראלי, במטרה להפעילו לקראת תחילת המחאות עצמן, שבהן השתתפו כארבעים ישראלים (ואני ביניהם). במפתיע, יומיים בלבד לאחר תחילת המחאות, עלה אריאל שרון, אז יושב-ראש הליכוד, אל הר הבית – אירוע שאחריו פרצה אינתיפאדת אל-אקצה בשטחים והחלו מה שכונה אחר כך "אירועי אוקטובר 2000" בישראל. מאחר שהאתר שלנו היה מקושר לרשת מרכזי התקשורת העצמאיים העולמית, החלו אלפי גולשים לבקר באתר שלנו מדי יום כדי לקבל מידע על-אודות המתרחש באיזור. היקף הקוראים גדל במהירות והוליד בנו את ההבנה עד כמה חשוב תפקידנו במסגרת הדיון הציבורי כאתר מרכזי למידע ולחדשות על-אודות האיזור – חדשות שלא זכו בסיקור הולם באמצעי התקשורת המסחריים והלאומיים.

אינדימדיה ישראל הורכבה מארבע קבוצות שונות – קבוצת האינטרנט, קבוצת הדפוס (בכללה מגזין כאן), קבוצת הווידיאו, שאחראית על הפקת סרטים תיעודיים ועל תוכנית הטלוויזיה יומן אזרחי, וקבוצת שמע, המופקדת על רדיו אינטרנט וחדשות שמע. בכל פרק-זמן נתון פעלו בסך-הכל יותר מעשרים פעילים, ומאות אחרים תרמו מאמרים, סרטוני וידיאו, תמונות ופרשנויות. אינדימדיה, כמו-גם הקבוצות עצמן, תכננו לפעול כמנגנונים נטולי מדרג ומוכווני-מטרה. עם זאת, לאחר תחילתה של החקירה נגד אינדימדיה ישראל, בדצמבר 2003, נסגר אתר האינטרנט למשך חודשים מספר, ולמעשה

¹ <http://www.indymedia.org/en/static/about.shtml>

רק קבוצת הווידיאו נותרה פעילה. נכון להיום, לצד קבוצת הווידיאו, פועל אתר אינטרנט משופר בכתובת אחרת.

היבט חשוב ביותר של אינדימדיה ישראל, ששימש למעשה אחד המניעים להקמתה, הוא פעולה כ"צומת" מרכזי להפצת מידע בעבור ארגונים חברתיים ופוליטיים אזוריים, אשר מפרסמים אומנם מידע באתרי האינטרנט העצמאיים שלהם, אולם אינם מעניקים לקורא מקום שבו יוכל לקבל במרוכז מידע משולב מכמה מקורות. לבד מסיוע לארגונים, ואולי אף חשוב מכך, פעלנו כבמה לפרטים ולפעילים לשם פרסום חוויות ממקור ראשון מאירועים שבהם נכחו ומחיי היומיום תחת כיבוש, וכבמה לדיון חופשי בין אנשים המחזיקים בכל דעה אפשרית.

כאשר התקיימו הפגנות (לעיתים קרובות הפגנות בנות מאות משתתפים), הבינו המפגינים כי הם אינם חייבים להתחנן לחסדי התקשורת המסחרית לשם סיקור ההפגנות. מפגינים החלו להצטייד באופן תדיר במצלמה, ולפרסם תצלום לצד כתבה פרי-עטם על-אודות ההפגנה באתרי אינדימדיה. זאת ועוד, פעילי אינדימדיה ישראל צילמו בעצמם הפגנות בשעה ששום גורם תקשורת מסחרי לא נכח במקום, וכך הצלחנו להביא לידי שידור החומר המצולם בערוצי הטלוויזיה הלאומיים בישראל. כך הצלחנו להביא את הסיפורים הללו לקהל נרחב, אשר אלמלא כן לא היה זוכה לשמוע דבר על-אודות ההפגנות הללו. דוגמה לכך היא סרטון הווידיאו המתעד את הירי בגיל נעמתי על-ידי חיילים ישראלים בגדר-ההפרדה, וכל החומר הנוסף שאספה אינדימדיה, אשר סייע בהפרכת גרסת החיילים שהיו מעורבים באירוע. זאת ועוד, אחד ממאמרי הביקורת הראשונים נגד תוכנית ויסקונסין פורסם במגזין כאן, וסוכנויות ידיעות אחרות השתמשו במידע שפורסם בו לשם פרסום מאמרים משלהן בנושא. כמו-כן, אחד ממאמרי הביקורת הראשונים נגד גדר-ההפרדה פורסם על-ידי אינדימדיה ישראל במגזין כאן.

אני סבור שהעצמת הפרט בדרך זו אף מעוררת תגובת-שרשרת שיש בה כדי לגרום לאנשים נוספים ליהפך בהדרגה לפעילים בדרך זו או אחרת. רבים מתנגדים או לפחות חשים אי-נוחות לנוכח הכיבוש הישראלי של פלסטין, הקפיטליזם הגלובלי והשלכותיו או נושאים אחרים. עם זאת, אותם אנשים רבים חשים מבודדים, כאילו היו מיעוט קיצוני. כאשר אנשים אלה נתקלים באתר האינטרנט של אינדימדיה ישראל, מקבלים את המגזין כאן שבהוצאתנו או צופים בתוכנית החדשות שלנו יומן אזרחי, הם מתחילים לראות כי הם והאידיאלים שלהם אינם כה בודדים, כפי שחשבו.

ג. החקירות

הפעם הראשונה שבה זומנתי לחקירה - כעד, ולא כחשוד - אירעה בשנת 2001. בדצמבר 2001 פרסם קריקטוריסט ברזילאי מפורסם בשם לטוף (Latuff), תוך שהוא משתמש באיזור הפרסום החופשי, קריקטורה שבה מצוירים אריאל שרון ואדולף היטלר מתנשקים נשיקה צרפתית. הקריקטורה מושא המחלוקת פורסמה מברזיל, ולא פורסמה, ולו לשנייה אחת, בעמוד הראשי של האתר. הקריקטורה התקיימה אך ורק כקישורית (לינק) לרשת הפרסום החופשי ("open publishing newswire"), וכעבור כמה שעות

פינתה את מקומה ואוחסנה בארכיב. זומנתי למשרדי המשטרה בתל-אביב, שם נאמר לי כי מתקיימת חקירה בשאלה מי פרסם את הקריקטורה, ושהיא נערכת בהקשר של עֵבֶרַת הסתה. השבתי לשוטרים כי הקריקטורה פורסמה על-ידי אדם מברזיל, וביוזמתו. המשטרה לא יצרה עימנו קשר נוסף בנושא זה.

מאוחר יותר, במאי 2002, נקראתי שוב למשטרה, גם הפעם כעד בלבד, בגין מאמר שגם הפעם לא היה לאיש מפעילי אינדימדיה ישראל חלק בפרסומו. ה"מאמר" המופרך, שעסק בהרג המוני של פלסטינים בגדה המערבית על-ידי צה"ל, אשר מתרחש כביכול מדי יום ביומו, מעולם לא פורסם בטור המרכזי של האתר, וזכה אך בהפניה כקישורית במדור החדשות, אשר הוסרה סמוך להוספתה. בניגוד לפעם הקודמת, הפעם ערך את התשואול מפלג עֵבֶרַת המחשב בבת-ים (אותו מפלג שהיה מופקד על החקירה מושא רשימה זו). גם הפעם אמרו לי שאני רק עד, וכי הם רק מנסים לאתר את מפרסם המאמר ולבדוק אם נעשתה עֵבֶרַת של הסתה. עם זאת, הפעם הם הוסיפו כי הם מעוניינים במידע על-אודות כל האנשים שפרסמו מאמרים באתר שלנו (כתובות IP, סיסמות ומידע רישומי). השבתי להם שאיננו שומרים את המידע הזה. מקרה זה הסתיים אף הוא בלא-כלום, ולא שמעתי מהם דבר.

חודשים מספר מאוחר יותר השתנו הדברים.

ישנתי בשקט, כשלפתע התעוררתי למשמע קריאות "בראיון, קום! התעורר!". פקחתי את עיניי וראיתי שלושה אנשים בלבוש אזרחי רכונים מעל מיטתי. בתחילה חשבתי שהם עומדים לתקוף אותי, שכן אשתי ואני היינו חשופים לאיומים טלפוניים במהלך השנה הקודמת, שבעטיים החלפנו את מספר הטלפון שלנו למספר חסוי. מכיוון שהם העירו אותי בצורה כה בוטה, הייתי מבולבל מאוד וחרדתי שמא הם יפגעו בי. כעבור זמן קצר הם הצהירו שהם אנשי משטרה, ושיש להם צו חיפוש (צו שמעולם לא הציגו לפנינו). השלושה לא בזבוזו זמן והחלו לחפש במדפים שלי ובדיסקים שלי, תוך שהם לוקחים רבים מהם. כאשר סיימו, ציינו השלושה שהמחשב שלי מוחרם, ושאני חייב לבוא עימם לתשואול. אשתי שאלה אותם ללא הרף במה אני חשוד, והם רק השיבו "ספר לנו אתה". לבסוף שאלתי אם מדובר בקריקטורה שעל-אודותיה נשאלתי כבר בעבר. מלכתחילה ציינתי שלא אדבר עימם עד שעורך-דיני יהיה נוכח, אבל הם המשיכו לחזור על תשובתם, "כאן זה לא ארצות-הברית", ושאני זכאי לנוכחות עורך-דין במהלך החקירה. הם אמרו שעליי לבוא איתם, ולקחו אותי למשרדים של מפלג עֵבֶרַת המחשב בבת-ים.

שם, בתחנה, הושיבו אותי מחוץ לאחד המשרדים. בינתיים התבדחו השוטרים שהביאו אותי לתחנה בינם לבין עצמם. אחד מהם הרים מעין מוט ברזל באורך של יותר ממטר, נופף בו מול פניי ואמר: "אתה רואה את זה... עם זה אנחנו מכים את החשודים שלנו, זה מצוין, כי זה משאיר חבלות קשות, למוזכרת..." נחרדתי למשמע הדברים, שכן אפילו אם הוא התבדח, דבריו היו בלתי-חוקיים בכל קנה-מידה, ואם הוא הרגיש חופשי לעשות כן, הייתי בטוח שאין להם עכבות באשר להפרת הזכויות האחרות שלי, וכי לבטח הם אינם מתנהגים ביושר בנוגע לחקירתם. חזרתי ואמרתי להם שאני רוצה לראות עורך-דין, אבל הם אמרו שרק בארצות-הברית יש זכות כזו, ושאוכל ליצור קשר עם עורך-דין רק לאחר שהחקירה תסתיים.

הם החלו לנסות להשתמש בכוחם כאנשי משטרה על-מנת להניע אותי להסכים

לשינויים בפורמט של האתר, כך שיגביל את חופש הביטוי של אלה התורמים לו מידע ויחליש את זכותם לאנונימיות. הם צעקו עליי שכל מה שנכתב באתר הינו באחריותי מכיוון ששם המתחם של האתר (domain name) רשום על שמי. הם אמרו שהעובדה שגולשים יכולים לפרסם כרצונם באתר משולה למצב שבו השארתי אקדה על השולחן ועזבתי את החדר – אפילו אם אדם אחר ישתמש בו, זו עדיין תהיה אשמתי. הם המשיכו לצעוק שעלינו למסור להם מידע על-אודות האנשים שפרסמו מאמרים באתר שלנו, שאסור לנו לקיים עוד שום מסגרת של "במה חופשית", שעלינו להתחיל לצנזר את האתר, ושהאתר אינו יכול להמשיך לפעול בצורה כזו.

אף לא אחת מהצהרות השוטרים הייתה מבוססת על חובה משפטית אמיתית שלי, אולם הם ניסו להשתמש בנסיבות המאיימות – העובדה שהייתי לבדי, ללא יועץ משפטי, ולכן לא מודע לזכויותיי ולהשלכות המשפטיות של המקרה – להסכים בכתב לדרישותיהם. עקב כך, במקום לתמוך בחוק, השתמשו השוטרים בעמדתם על-מנת לכפות מה שלא היה יותר מאשר רצונם לגבי החוק שאמור להיות לדעתם. אם רצון המדינה הוא שבעלי אתרים יעקבו אחר המשתמשים אשר מבקרים באתרים או תורמים להם תוכן, אזי על המחוקק לומר את דברו בנידון. אולם כל עוד אין חוק אשר מחייב מפעילי אתרים לנקוט פרוצדורה כזו, אל למדינה להשתמש במשטרה ככלי לכפות על מפעילי אתרים נטילת אחריות שאינה בגדר חובתם המשפטית. אי-לכך סירבתי להסכים לדרישותיהם, וחזרתי על בקשתי שעורך-דין יהיה נוכח בחקירה.

רק שש שעות מאוחר יותר, אחרי שהמשטרה ניסתה לשכנע אותי לוותר על זכותי לעד שייהיה נוכח במהלך העתקת הדיסק הקשיח של המחשב שלי, ולאחר שהשבתי כי לא אסכים לדבר עד שלא ייתנו לי לשוחח עם עורך-דיני, הם הרשו לי סוף-סוף להתקשר לאגודה לזכויות האזרח ולשוחח עם עו"ד אבנר פינצ'וק. בין היתר דרש עו"ד פינצ'וק מהמשטרה שייתנו לי העתק מצו החיפוש. כאשר עזבתי את תחנת המשטרה שעות מספר מאוחר יותר לא ניתן לי צו החיפוש. רק למחרת, ולאחר שיחת-טלפון נוספת שנאלצתי לבצע, הם שלחו לי באמצעות פקס העתק מצו החיפוש. לא למותר לציין שצו החיפוש הגיע לרשותי הרבה יותר מ-24 שעות לאחר שהשוטרים נכנסו לביתי. מאז שבתי והתייצבתי במשטרה פעמיים נוספות, וגיא ווסט נחקר פעמים אחדות אף הוא. החקירה נמשכה חודשים רבים, שבמהלכם המשיכה המשטרה להחזיק ברשותה את הדיסק הקשיח של המחשב שלי.

לפני שהחלה החקירה נגדי הייתי פעיל מאוד לא רק בתקשורת, אלא גם בהפגנות ובמצעדים בשטחים ובישראל נגד הכיבוש ובניית גדר-ההפרדה. במהלך כל תקופת החקירות נגדי, כאשר איום הגשתו של כתב-אישום בעברה של הסתה מרחף מעל ראשי כחרב דמוקלס, נאלצתי להפסיק כמעט לגמרי את פעילותי האקטיביסטית שאינה קשורה לתקשורת, מתוך פחד שמא האשמות נוספות נגדי עלולות להזיק לי בתיק זה. כך, האיום המתמיד לאורך שנה וחצי של חקירות נגדי פעל, באופן מוחלט כמעט, כאפקט מצנן על זכותי הדמוקרטית להביע מחאה.

לבסוף, בינואר 2005 מסרה לי עורכת-דיני שהחקירה הועברה לחוקר מיוחד בשב"כ, ושבתוך שבוע היא תקבל תשובה אם יוגש כתב-אישום. התשובה הגיעה רק לאחר יותר מחודש. כל זאת, יזכר, בשעה שהיועץ המשפטי לממשלה סגר תיקי הסתה למכביר נגד

פעילי ימין, אשר בניגוד אליי – הצהירו בעצמם את ההצהרות, שהיו גם תוקפניות הרבה יותר.

בפברואר 2005 הודיע המשנה לפרקליט המדינה (לתפקידים מיוחדים) לעורכת־דיני כי החקירה נגדי הסתיימה, וכי הוחלט, על דעת היועץ המשפטי לממשלה ופרקליט המדינה, לגנוז את תיק החקירה. זאת, בין היתר, בשל הורדת האתר מהרשת בדצמבר 2003 ביוזמת מנהליו, וכן בשל נסיבות העניין. לאחר גניזת התיק הורה המשנה לפרקליט המדינה למשטרה להשיב לי את המחשב. המשטרה אישרה לי לבוא ולאסוף את הדיסק הקשיח של המחשב שלי, אולם בקשתי שתוענק לי הצהרה כתובה בדבר מחיקת העותק שלו, שנמצא בידי המשטרה, נענתה בסירוב. לבסוף, באוגוסט 2005, נענתה בקשתי, וקיבלתי את ההצהרה האמורה יחד עם הדיסק הקשיח. אנו מחכים עדיין למכתב מהמשטרה בדבר סיום החקירה וסגירת התיק.

ד. סוף־דבר?

בעיניי, השאלה אינה אם אדם מסכים לקריקטורה או לתוכן אחר השנויים במחלוקת. השאלה גם אינה אם תכנים אלה פשטניים או חסרי טקט. הבמה החופשית הינה בראש ובראשונה מכשיר לדוגמה לחופש הביטוי באינטרנט, וחופש הביטוי הוא אחת מאבני־היסוד של כל חברה דמוקרטית באשר היא. זה תפקידם של המחוקק ושל משרד המשפטים לקבוע מדיניות וחקיקה בשאלות הקשורות לאינטרנט ולאחריות משפטית בו, ובוודאי אין לעשות זאת באמצעים של חקירה פלילית, של שרירות־דעת מצד קציני משטרה ותוך שימוש באימים ובהטרדות. פתיחת חקירה זו והתמשכותה הבלתי־סבירה אין להן ולא כלום עם שאלות שבמשפט. תחת זאת, מדובר בניסיון לעשות שימוש בכוחה של המדינה כדי לסגור ערוצי מידע ובמות לדיון בנושאים לגיטימיים, גם אם שנויים במחלוקת.

האם עליי להזכיר לכולם את אמרתו המפורסמת של ג'ורג' אורוול "אם לחירות יש משמעות כלשהי, הרי זו הזכות לומר לאנשים את אשר הם אינם רוצים לשמוע"²? הזכות לחופש הביטוי קיימת כדי להגן דווקא על הביטויים הפוגעניים ביותר והשנויים ביותר במחלוקת מפני דיכוי מוסדי. אמצעי־הנגד הטוב ביותר נגד ביטוי פוגעני הוא ביטוי ודיון נוסף. שכנוע הוא הפתרון, ולא כפייה, ואיזור הפרסום החופשי של אינדימדיה שימש מכשיר לצורך זה בדיוק.

במשך כשנה וחצי הייתי תחת חקירה. במשך כשנה וחצי נאלצתי להתמודד עם הטרואומות הפסיכולוגיות והפיזיות שנבעו מחקירה זו. לאדם שלא ביצע כל עברה היו אלה שנה וחצי ארוכות מדי של סבל. מדינת־ישראל נכשלה בסופו של יום בהשתקת המיעוט וקולות השוליים, אשר אינדימדיה סיפקה להם פלטפורמה חופשית. כיום, אינדימדיה ישראל משגשגת בהפעלת אתר אינטרנט חדש דרך שרת הממוקם בקנדה, ועם גל חדש של אקטיביסטים המספרים את סיפוריהם. אולם על כולנו להיות מודעים לניסיון שנעשה

George Orwell *The Freedom of the Press – Orwell's Proposed Preface to Animal Farm* (first published on The Times Literary Supplement, 15.9.1972) 2

חופש הביטוי בגוף ראשון: השתקת השוליים |

בישראל להכתים את קולות השוליים בכתם פלילי, ולהיות מוכנים להגן על זכותנו לחופש ביטוי בטרם זו תותקף שנית.

